

УДК 72.01.036

Лоліна Н.А.⁷, канд. мист-ва, доц.,
orchid 0000-0002-0246-3426
Університет «КРОК», м. Київ, Україна

МІСТО ТА СУЧАСНА ЛЮДИНА – ГРА ІЗ КУЛЬТУРНОЮ СПАДЩИНОЮ

Стаття присвячена розгляду сучасного міського середовища, ролі та місцю сучасної людини в ньому, основних трендів та тенденцій у взаємодії простору та людини шляхом залучення культурних та мистецьких підходів: театралізації, псевдоісторичних стилей, шоу-ефектів, сприйняття міста та його частин, як виставкових майданчиків тощо.

Ключові слова: міське середовище, сучасна людина, мистецтво, культура, театралізація, шоу.

Постановка проблеми. При детальному розгляді сучасного стану міського архітектурного середовища в Україні, стає очевидним, що відбувається повне та категоричне несприйняття важливості збереження історичної забудови міста, підтримання її в належному стані для збереження для наступних поколінь. Нажаль, рівень культури по відношенню до історії, що сформувався у нашій державі сигналізує про часткове та поступове нівелювання вагомості культурної спадщини, і якщо із іншими складовими культури не так все однозначно, то саме «видимість» архітектури акцентує увагу на актуальності даної проблеми. Говорячи про ситуацію із столичною історичною забудовою, що майже кожен день потерпає від нещадної та точкової забудови, демонтажу, стихійних пожеж, задля розчищення майбутніх будівельних майданчиків, у яких гинуть рештки пам'яток архітектури, зрозуміло, що у привертанні уваги суспільства та влади до цієї проблеми – є одна із найбільш пріоритетних та актуальних задач мистецтвознавчої та архітектурної спільноти.

⁷ ©Лоліна Н.А.

Мета статті. Дослідити питання, зазначити основні риси, сформулювати важливі аспекти, зробити прогнози на подальший розвиток чи потенційні зміни, що можливі на майбутнє у вищезазначеній проблематичній ситуації. Метою цієї статті є також проаналізувати можливі виходи із окресленого становища, які б задовольнили сучасні реалії міського простору, «зігравши» на користь і сучасному мешканцю міста, і майбутнім поколінням, і культурі в цілому.

Розгляд останніх публікацій з теми. Тематика статті була обрана відповідно до наукової теми, яку розробляє кафедра дизайну університету «КРОК». При дослідженні окреслених питань та для досягнення поставленої мети даної статті, були вивчені актуальні публікації та останні наукові дослідження сучасної архітектури та міського історичного простору. Впливовою частиною джерельної бази даної статті можна вважати результати конференцій з питань сучасної культури, я яких було прийнята участь. Джерельною базою також можна вважати численні презентації та майстер-класи відомих архітекторів України та зарубіжжя, в тому числі, презентацією реконструкції «Банк-Готелю» у місті Львів від творчої архітектурної майстерні «Кудін», основною ціллю якої, було збереження історичної цінності об'єкту реконструкції будівлі колишнього банку та переобладнання його під готель та прилеглої території. В ході презентації головний архітектор Кудін В.П. та його команда детально розкрили цілі, складнощі та цінності, етапи та принципи, що були використані при відновленні архітектурної пам'ятки. Подібна робота була проведена раніше і у місті Києві, де під керівництвом Віктора Петровича архітектурне бюро виконувало реставрацію і пристосування «Контрактовий будинку» для Української валютної біржі.

Серед численних наукових праць, які присвячені психологічному аспекту сприйняття архітектури та її ролі в художній культурі слід відмітити дослідження Р. Арнхейма («Мистецтво та візуальне сприйняття» 1974), Г.Б. Забельшанського («Архітектура та емоційний світ людини» 1985), Г.М. Вальтера («Природа художньої потреби (функціональний аспект)» 1998), М.Ф.

Васильєва («Структура сприйняття пропорції в архітектурі, музиці, кольорі», 2000), О.О. Заварзіна («Геометрія і семіотика естетичної інформативності предметного середовища» 2000), В.І. Антонова («Семіотика культури» 2001), М. Яцино («Культура індивідуалізму» 2012).

Міський простір, його сучасні проблеми та архітектурні ідентифікатори в контексті культури досліджували в своїх роботах І. Арраухо («Архітектурна композиція» 1982), О. Е. Гутнов («Світ архітектури: Мова архітектури» 1985), Б.С. Посацький («Простір міста і міська культура (на зламі ХХ-ХХІ ст.)» 2007), Б.С. Черкес («Національна ідентичність в архітектурі міста» 2008) та багато інших.

Про взаємозв'язок архітектури та зелених просторів міста, впливу озеленення міста на загальну міську структуру писали Дж.О. Саймондс («Ландшафт і архітектура» 1965), В. М. Горбачев («Архітектурно – художні компоненти озеленення міст» 1983) тощо.

Але комплексного дослідження збереження історичних та стилістичних особливостей міського простору в контексті сучасного часу, поки що немає. Висвітлення обставин та закономірностей існування стилістики міського простору та його прив'язка до історичного контексту міської забудови [4], їх взаємний вплив, що формуючи предметне та просторове наповнення міста, організовує життєдіяльність сучасного міського мешканця – це може стати дослідженням, що здатне корелювати і існуючий стан сучасного міського простору, і може впливати на майбутні проекти розбудови міста.

Основна частина. Сьогоднішнє місто – сучасне і наповнене новітніми технологіями та штучними естетичним елементами дарує сучасному мешканцю простір для самореалізації його амбіцій та ідей. Предметно-просторове наповнення середовища, окремі його елементи: все це диктує сценарій розвитку життєдіяльності мешканця міста: логістику переміщення, кількість та принцип використання вільного та робочого часу у повсякденному ритмі буденності. Перед архітекторами та будівельниками, перед дизайнерами архітектурного середовища та ландшафту постають

задачі та конкретні цілі – створити багатофункціональний міській простір, наповнений різними зонами: відпочинку, спорту, вихованню дітей, забезпечити легкість та естетичне задоволення від культурних об'єктів, що у комплексі мають призводити до підняття культурного рівня суспільства. Для забезпечення цього міський простір має бути простим та логічним у його використанні в роботі та побуті, для навчання та відпочинку, і при цьому мати історичні та культурні об'єкти, що виховуватимуть і плекатимуть любов та шану до культурної спадщини, формуючи розуміння цінності культурних об'єктів для майбутніх поколінь.

Прискорення часового механізму, коли саме час – є найбільшою цінністю сучасної культури – при прискорених обертах та гнучкому принципі життєдіяльності людини, простір має не протиставлятися основному сучасному принципу «тут и зараз», він має повністю розділяти та відповідати йому. В кожен конкретну мить, сучасний міський мешканець може займатися спортом та бути на зв'язку із іншим куточком земної кулі, працювати на кампанії іншої країни, проживаючи в декількох країнах одночасно, отримувати освіту дистанційно, працювати за принципом фрілансера, відвідувати віртуально музеї світового рівня та он-лайн дивитись фільми та спектаклі. Багато елементів культури стали умовними, вони частково втратили прив'язку до свого місцезнаходження, окрім того, відстані стали не меншими, а стали більш близькими. Музика, кіно, література, візуальне мистецтво – всі ці прояви творчості в контексті глобалізації та загальної доступності, втрачають матеріальність, як таку. Сучасний художник стає відомим не після виставки своїх робіт, а після публікацій в Інтернеті відеороликів, в яких він малює роботи. Він може прокинутись всесвітньовідомим навіть не виставивши жодну із своїх робіт, скажемо «фізично». Новітні технології, загальний прогрес перепрограмує наше сприйняття дійсності та ролі мистецтв в сучасній культурі.

Архітектурний спадок більш матеріальний, він формує «сцену» для сучасних баталій, виступаючи фоном або акцентом, тому є більш конкретним. Звичайно, наразі є віртуальні відео-

екскурсії по видатним архітектурним або ландшафтним об'єктам, однак, саме в архітектурному середовищі продовжує існувати той стереотип, що краще один раз побачити на власні очі, ніж тричі почути. Збереження, ретельне відновлення та відповідна історичній документації реконструкція пам'яток архітектури в усьому світові – є реальною частиною сучасної культури. Тому прикро та сумно, що у нашій вітчизняній реалії такий приклад скоріше виключення та окремий випадок.

Розуміючи міське середовище, як багаторівневу структуру із розвиненим категоріальним апаратом, що включає багато факторів, що має формувати яскраву картинку у свідомості мешканця міста: сучасну, логістично-розвинену, логічну, насичену багатьма функціональними та естетичними якостями. При цьому, потребуючи надсучасного простору, що полегшить життєдіяльність сучасного мешканця, часто архітектори проектуючи нові об'єкти забувають про те, що історичні, естетичні, матеріальні та «фізичні» категорії впливу на свідомість, створюють образ міста із індивідуальними рисами, що працюють потім, як візитівка або об'єкт must-seen (з англ. - обов'язково треба бачити). Міський характер відчувають постійні мешканці, гості та туристи, місто отримує свою харизму, всій шарм, своє «обличчя».

Гостріше та більш точно сприймають місцевий колорит представники творчих спеціальностей в силу їх більш тонкого відчуття художнього смаку. Завдяки сучасним тенденціям культури, міста втрачають свою історичну самобутність. Причиною цього є категоріальний апарат сучасної культури та її елементи впливу: масовий попит, підвищення значення дизайну, конкурентна боротьба та етнічна само-ідентифікація індивідів та груп населення. Нова квартальна забудова у деяких випадках є прикладом вдалого вирішення таких питань. При забудові нових масивів або окремих житлових комплексів створюються пішохідні, прогулянкові, велосипедні доріжки та майданчики активного та тихого відпочинку. Є цікаві рішення дитячих та ігрових майданчиків. Деякі комплекси забороняють в'їзд на територію автотранспорту, що також комплексно створює більш прийнятну атмосферу для відпочинку та

життя. Однак, при всій такій «райдужності» та позитивності з першого погляду, не слід забувати, що такий підхід є лише точковим, що не працює на рівні всього міського простору. А ні законодавча база, а ні план міської розбудови не свідчить про побіжні тенденції у змінах міста в цілому.

Окремим підходом до вирішення збереження архітектурного спадку можна вважати театралізацію міського середовища. Цей процес відбувається при включенні до сюжетної лінії міського контексту суб'єктів предметно-просторового наповнення – сучасного мешканця, який є відірваним від реальності та штучно на рівні окремого історичного контексту потрапляє до іншого часового проміжку, епохи. Так відбувається активізація всіх трьох нашарувань середовища: першого, або реального – сучасного та відповідного нашому часу, другого, або перцептуального через суб'єктивне розуміння учасника процесу або події, та третього, або наукового чи то освітнього – бо так чи інакше, такі включення дають нові навички та вміння, формують статистичні дані та відомості, для подальшого можливого вивчення в контексті теорії та історії культури. Найбільш цікавим є друге нашарування, бо саме в ньому задіяний та розкривається емоційний контекст – сприйняття таких категорій, як рід, покоління, спадщина та відчуття єдності із ними; власна складова: власний досвід, власні емоції, коло інтересів та вподобань; складова орієнтована на майбутнє: складова орієнтована на наступні покоління, на нащадків [4].

Проводячи паралель із театралізованим підходом в міському просторі в Європі, в Україні є майже повна відсутність історичної прив'язки із бажанням зберегти осередки архітектурної забудови окремих історичних діб або періодів. Як приклад такого підходу у Європі, можна назвати місто Оратава у Іспанії, у якому сучасна забудова категорично заборонена задля збереження колоніального історичного контексту міста, що було практично повністю забудовано у XVII-XIX століттях і понині збереглося майже повністю аутентично.

Висновки. Сучасно та грамотно спроектований міський простір має задовольняти всі активності та аспекти життя сучасної

людини, створюючи потенційні можливості для повноцінного та креативного, стовідсоткового та легкого перебування у місті.

Окрім хаотичної забудови та винищення пам'яток архітектури, для подальшої забудови цих територій виникла загальна тенденція до нівелювання історичної спадщини. Ті будівлі, що мають статус пам'ятки архітектури і не перебувають у аварійному стані поступово приходять до руйнації за браком фінансування з боку держави на підтримку їх належного стану. Більш того, у сучасній культурі відсуне поняття «меценатства» з боку небайдужих людей.

Питання історичної забудови у контексті сучасного міста – актуальна та постає дуже гостро. Україна та її архітектура вже пережили першу хвилю – забудову із цитуванням історичних характерних рис, подекуди у виокремленні із контекстом навколишнього середовища та вже існуючої забудови. Так з'являлися цілі квартали та мікрорайони із псевдо «історичним» характерним типом, як «Воздвіженка» на Подолі, або бізнес-центр "Торонто-Київ", що перетягнула домінанту з косяку Святого Миколая, що вважається шедевром архітектури київського Модерну. На сьогоднішній день, сучасна архітектура міста стає більш динамічною та сміливою, вона не є «заграванням із історією», вона дійсно відповідає своєму часу, що не знімає питання про збереження історичної забудови.

Список використаних джерел.

1. Яцино М. Культура індивідуалізму / М. Яцино; пер. з пол. О.В. Комаристова. – Х.: Гуманитарний Центр, 2012. – 280 с.
2. Горбачев В.Н. Архитектурно-художественные компоненты озеленения городов: [Учеб. пособие для худ. - пром. вузов и арх. фак.] / В. Н. Горбачев. – М. : Высш. шк., 1983. – 207 с.
3. Лоліна Н.А. Мистецький простір у сучасній міській культурі / Н.А. Лоліна// Проблеми розвитку міського середовища: Наук.-техн. зб. – К.: ЦП «Компринт», 2016. – Вип.2 (16). – 209 с. – 185-194 с.
4. Лоліна Н.А. Стилiстика мiського середовища – парадигма iснування в рамках сучасного Києва /Н.А. Лоліна// Сучасні проблеми архітектури та містобудування міського середовища: Наук.-

техн. зб./ Відпов. ред.. М.М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2015. – Вип.41 (15). – 252 с. – 131-136 с.

5. Петришин Г.П. та ін. Історичні архітектурно-містобудівні комплекси: наукові методи дослідження: Навч. посібник. / Г.П. Петришин, У.І. Іваночко, Ю.В. Ідак, С.І. Топилко, Х.С. Бойко, Н.С. Соснова, О.П. Олешко, Л.Б. Гнесь; За ред. Г.П. Петришин. – Львів.: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 212 с.

6. Посацький Б.С. Простір міста і міська культура (на зламі ХХ-ХХІ ст.): моногр. / Б. С. Посацький. – Львів.: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 208 с.

7. Саймондс Дж.О. Ландшафт и архитектура, (сокр. перевод с англ. А.И. Маньшавина), - Москва: Издательство литературы по строительству, 1965, - 193 с.

8. Черкес Б.С. Національна ідентичність в архітектурі міста: Монографія / Б.С. Черкес. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2008. – 268 с.

9. Гін Алекс, Громадський простір – для людей: 8 саморобних локацій в США [Електроний ресурс]. Режим доступа: <https://rubryka.com/article/gromadskyj-prostir-dlya-lyudej-8-samorobnyh-lokatsij-v-ssha/>

Аннотация

Лолина Н.А.

ГОРОД И СОВРЕМЕННЫЙ ЧЕЛОВЕК – ИГРА С КУЛЬТУРНЫМ НАСЛЕДИЕМ

Статья посвящена вопросу современной городской среде и роли и месту в ней исторического и культурного наследия. Автор анализирует ситуацию, которая сложилась на данный момент в Украине с хаотичной и точечной застройкой, что разрушает целостность и образность восприятия города. Проводятся параллели между возможными вариантами решения возникшей актуальной проблематики.

Ключевые слова. *архитектура, современная культура, современный городской житель, хаотичная застройка, визуальная коммуникация.*

Annotatio

Nadiia Lolina

CITY AND MODERN HUMAN – THE GAME WITH HISTORICAL HERITAGE

The article written by Nadiia Lolina with the title “City and modern citizen – the game with historical heritage” is formed around the problematic question of architecture with historical and cultural significance in the modern city’s existence. The modern living tendencies are formal and mostly ignorant to the most of the cultural aspects such as history, heritage, transition between generations etc. The majority of the youngest population is not considered to be involved into the question of old fashioned buildings and districts. Between the generation Z, Y, and even X and history is a deep gap a bit covered with the partial knowledge gained by the World network. Because of its easiness and stable admittance there is no need to keep and respect the past. The importance has got only here – today, the past is not valid any more as something for tomorrow.

The new generation of people in the world has got an opportunity to choose the general ignorance oriented to the past and the same time almost the same negligence to the modern architecture. In Ukraine there were some periods that could be considered as those that better not to have got the architectural heritage at all, such as the soviet times and the block building around the historical and suburban areas. Moreover the question about the rebuilding the historical center in Kyiv completely lost by 95% in the Second World War not authentically, right now is continuously repeated by modern constructions. We are not saving only 5% of architecture left from XIX century; we demolish it for using the land for new sky-scrapers. We lost our historical districts and solid buildings and in this rub our past, conceal our identity and the absence of those two complicate the future.

The city and the citizen communicate by the system of signs and symbols and the architecture with its historical and authentic creates the strong and binding alphabet for them. Without architecture with character and history behind it the city loses its “face” and recognition.

In our country we are now facing exactly this process of ruining the architectural heritage by calling it rebuilding our identity. The game is played for us doesn’t have any winners. That’s why the main goal of the article was to raise the question is hidden by the tricky modern reality.

Key words: *architecture, heritage, culture, visual art, modern society, city, citizen, visual communication, cultural marker, historical building.*

Стаття надійшла до редакції у червні 2019р.